ยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย กรณีศึกษา : เชียงใหม่

Development Strategies for Aging Social Welfare System in Thailand Case Study : Chiang Mai

สุภาภรณ์ บุญทองเถิง ณัทปภา สุริย[2] และ วาทินี พรมทอง
Supaporn boonthongtherng Nathapapha suriya and watinee promthong

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1. เพื่อศึกษาระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่ 2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาของรัฐต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่ 3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่ โดยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณนั้นประชากรเป็นประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุคืออายุ 60 ปีขึ้นไปในเชียงใหม่ จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 400 คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และการถดถอย สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรคือ ผู้สูงอายุในเชียงใหม่ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่อยู่ในระดับสูง ระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่อยู่ในระดับสูง ยุทธศาสตร์การพัฒนากับระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง และระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และด้านการประมวลผลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติมีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้เกิดอิทธิพลต่อระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม, ผู้สูงอายุ, ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ABSTRACT

This research aimed to study: 1) to study level of development strategies adopted by the government for aging social welfare system in Chiang mai; 2) to study level of development conducted by the government for aging social welfare system in Chiang mai; and 3) to study factors of development strategies that affect aging social welfare system development in Chiang mai. For this quantitative research, the samples are 400 senior citizens age 60 years old or over in Chiang mai selected by Simple Random Sampling method. Data were collected with a questionnaire and were statistically analyzed for percentage, mean, standard deviation, correlation coefficient, and regression. On the other hand, the qualitative study was done with 50 seniors living in Chiang mai through in-depth interview and data were analyzed by content analysis. Results showed that level of development strategies adopted by the government for aging social welfare system in Chiang mai was high. Moreover, the development of aging social welfare system in Chiang mai was also in high level. The development strategies and the level of development of aging social welfare system in Chiang mai were highly related. In addition, the level of development strategies for aging social welfare system in terms of population's preparation to be quality elderly, elderly social protection system, processing and knowledge development for the elderly, and follow-up assessment of the operation according to the Elderly National Plan had statistically significant relationships which affected and influenced a level of aging social welfare system development at a significant level of 0.05.Key words : risk factors, effectiveness, education.

Keywords: development strategies, social welfare, the elderly

บทนำ

จากสถานการณ์โครงสร้างประชากรวัยสูงอายุในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ในประเทศไทยนั้นมีจำนวน และสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.2 ในปี พ.ศ. 2543 และคาดว่าในปี พ.ศ. 2562 สัดส่วนจะเพิ่มเป็นร้อยละ 15.3 ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ว่า ขณะนี้สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ซึ่งสภาพปัญหาของผู้สูงอายุ ที่สำคัญคือ ด้านสุขภาพซึ่งมีการเสื่อมสภาพตามวัย นอกจากนี้ยังพบว่า มีปัญหาการอยู่ตามลำพังสูงมากขึ้นถึงร้อยละ 7.1 ปัญหา ความยากจนทำให้เกิดภาวะพึ่งพาแต่มีบางคนที่ไม่ยากจนแต่ก็ต้องการความช่วยเหลือในบางช่วงของชีวิต และปัญหาสภาพแวดล้อมที่ไม่อำนวยความสะดวกต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงวัย ดังนั้น การช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ดีต้องดูแลในทุกมิติพร้อม ๆ กัน

การดำเนินการจัดรูปแบบบริการด้านสุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ 1. การสร้างเสริมครอบครัวให้เข้มแข็ง โดยสร้างความมั่นคงด้านการเงินทั้งครอบครัวและผู้สูงอายุ ส่งเสริมศักยภาพและความรู้ของผู้แล สร้างเสริมทัศนคติต่อการดูแลผู้สูงอายุ และให้มีการสนับสนุนจากท้องถิ่นและชุมชน 2. การสนับสนุนศักยภาพผู้สูงอายุและการดูแลต่อเนื่องทั้งในแง่ระบบและผู้ดูแล มีระบบการดูแลปฐมภูมิในชุมชนครอบคลุมและสอดคล้องกับปัญหาตลอดช่วงชีวิต รวมทั้งมีระบบส่งต่อที่เหมาะสม 3. นโยบายชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมีองค์ประกอบและรูปแบบกิจกรรมพัฒนาได้หลายประการ คือ ให้มีฐานข้อมูลผู้สูงอายุ โดยมีข้อมูลกลุ่มเสี่ยงในแง่มุมต่าง ๆ จัดให้มีกองทุนสนับสนุนการดูแลตลอดจนการบริการสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุและครอบครัว และ 4. การจัดบริการเฉพาะในกลุ่มด้อยโอกาสโดยชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย เพื่อจะได้ข้อมูลมาพัฒนาระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้น สามารถดูแลผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่เป็นพลังของชาติ ไม่เป็นภาระของชาติ ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า มีแต่รอยยิ้มเข้าหากัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาของรัฐต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ศึกษายุทธศาสตร์การศึกษาที่มีเนื้อหา ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและการพัฒนาผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรผู้สูงอายุ และยุทธศาสตร์ด้านการประมวลพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผล

2. ขอบเขตทางด้านพื้นที่ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่เชียงใหม่ โดยใช้สูตรไม่ทราบจำนวนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 400 คน

สมมติฐานการวิจัย มีดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนามีความสัมพันธ์กับระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่
2. ปัจจัยด้านยุทธศาสตร์การพัฒนามีอิทธิพลต่อการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุคืออายุ 60 ปีขึ้นไป ในเชียงใหม่ได้จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 400 คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2.การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุในเชียงใหม่ โดยใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกตัวต่อตัว (in-depth interview) คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่าง

- ประชาชนผู้สูงอายุทั่วไป จำนวน 30 คน
- ตัวแทนกระทรวงสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 10 คน
- เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของประเทศ กรณีศึกษา : เชียงใหม่ ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมีส่วนประกอบที่สามารถแบ่งได้ 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุใน เชียงใหม่

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดคือ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ให้ตอบได้อย่างอิสระ หรือแสดงความคิดเห็น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในเชียงใหม่ รวม 50 คน คณะผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์โดยตรงจากกลุ่มเป้าหมาย โดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน (Standardized Questionnaire) มีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ควบคู่ไปในระหว่างการสัมภาษณ์ การสังเกตวิธีนี้คณะผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่วงนอกไม่เข้าไปร่วมในงานที่ผู้ให้สัมภาษณ์ปฏิบัติงานอยู่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2549:45)

ผลการวิจัย

ยุทธศาสตร์การพัฒนา พบว่า ระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐต่อระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$= 4.07 , S.D.= 0.70) โดยยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพเป็นลำดับแรกในระดับสูง ($\bar{X}$= 4.23)

ระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ พบว่า ระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$= 4.21 , S.D.= 0.71) โดยปัจจัยด้านการได้รับการดูแลสูงเป็นลำดับแรกอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.25)

การทดสอบสมมติฐาน พบว่า 1. พบว่ายุทธศาสตร์การพัฒนากับระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของเชียงใหม่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง (r = 0.861) ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01และมีทิศทางเดียวกันนั่นคือ เมื่อยุทธศาสตร์การพัฒนาในภาพรวมเพิ่มขึ้น ระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงตามกัน 2. จากผลการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบเส้นตรงพหุคูณพบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) มีค่าเท่ากับ 0698 สามารถอธิบายได้ว่า ตัวแปรอิสระคือ ระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือมีอิทธิพลส่งผลต่อระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุและสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรได้ร้อยละ 84.60 (Adjuster R Square =0.846) เมื่อพิจารณาว่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Beta) พบว่าระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาฯด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ (Beta = 0.254) ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (Beta = 0.246) และด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ (Beta = 0.285) ในทิศทางบวก มีความสัมพันธ์ส่งผลทำให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุมีอิทธิพลส่งผลต่อระดับการพัฒนาระบบสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05